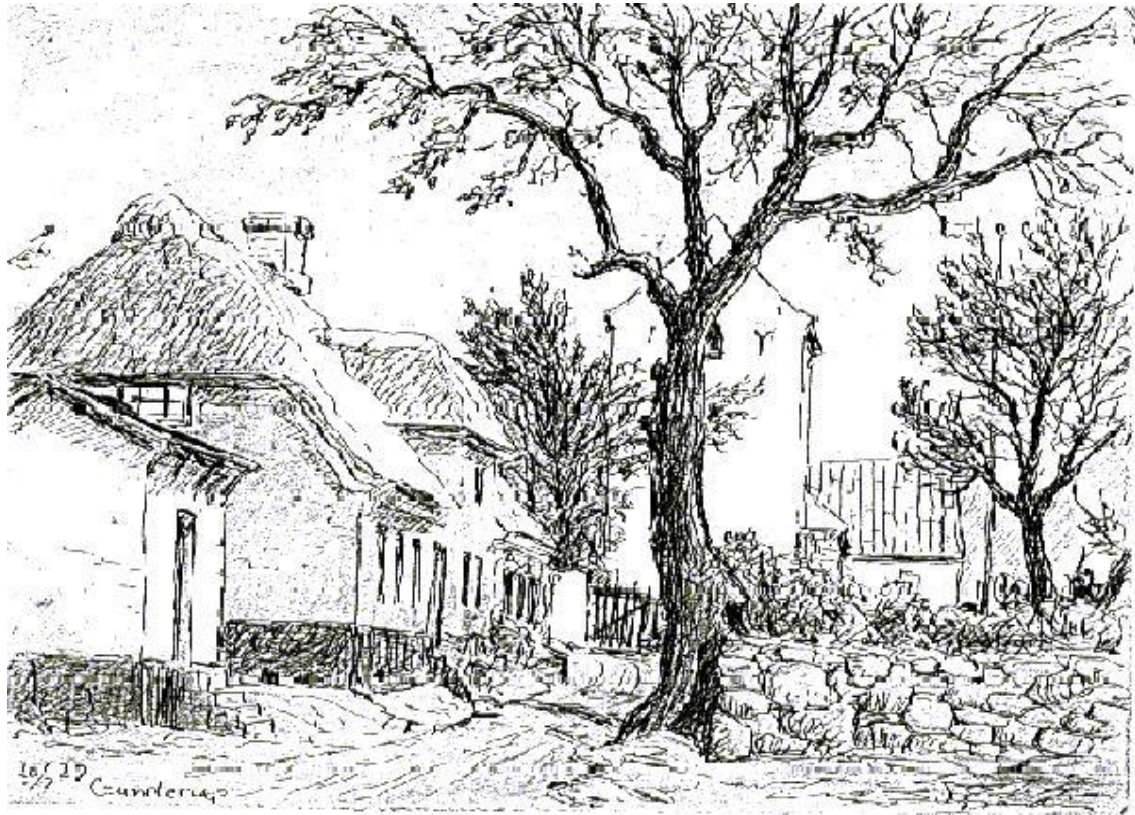
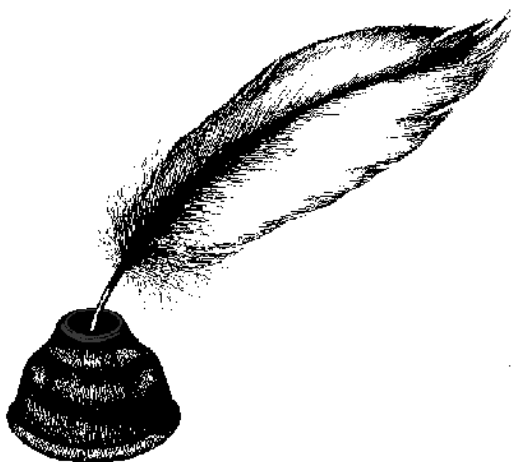

ERINDRINGER FRA FORTIDEN 1999

INDHOLD

Bestyrelsen.....	Side 3
Karen Jensens erindringer.....	Side 4
Siden sidst.....	Side 34
Arkivets adresse.....	Side 36

Redaktion: Bladet "Erindringer fra fortiden" udgives af Gunderup Sogns Lokalhistorisk Arkiv og Forening Bladet er udarbejdet af Norma Nielsen og Lone Hansen.

Bladet udkommer en gang om året

Vi modtager gerne historier og erindringer fra vores sogn, Både til bladet og til arkivet. Vi vil gerne være behjælpelige med at få det skrevet ned.

Bestyrelsen for Gunderup Sogns Lokalhistoriske forening:

Formand:

Norma Nielsen 0/0 98 33 33 89
 Vaarstvej 329, Fjellerad
 9260 Gistrup

Kasserer:

Niels Aage Rasmussen 0/0 98 33 30 56
 Polshøjvej 56, Fjellerad
 9260 Gistrup

Gudrun Jensen 0/0 98 31 87 55
 Hornbækvej 66
 9270 Klarup

Hans Lund 0/0 98 33 36 19
 Gunderupvej 25, Gunderup
 9260 Gistrup

Lars Laursen 0/0 98 33 36 58
 Trælbjergvej 40, Fjellerad
 9260 Gistrup

Suppleanter:

Elsebeth Rasmussen 0/0 98 33 33 92
 Polshøjvej 15, Fjellerad
 9260 Gistrup

Karl Korfits Andersen 0/0 98 33 31 99
 Essendrupvej 76, Flamsted
 9260 Gistrup

Revisorer:

Per Eriksen 0/0 98 31 46 66
 Vaarstvej 20, Skovstrup
 9260 Gistrup

Frederik Adamsen 0/0 98 31 45 11
 Vaarstvej 106, Torderup
 9260 Gistrup

Karen Jensens erindringer:

Karen Jensen, der nu bor i Edmonton i Canada, skrev til i anledning af sin 70-års fødselsdag sine erindringer. Hun er født i Flamsted i 1915 og boede der til 1948. Hun og hendes mand emigrerede i 1959 til Canada. Han døde i 1969, men hun er, som man siger derovre "still going strong". Vi har fået lov til at bruge bogen til vort blad, men tiden i Canada har vi udeladt, idet den mest handler om hele familien. Den kan læses på arkivet, hvis nogen skulle have interesse i det.

Karen Jensen: Mit livs landevej!

I. Afsnit

Min barndom

Sommetider når jeg tænker tilbage på den tid, undrer jeg mig over, mor kunne give mig så god og tryk en tilværelse som hun gjorde. Det må ikke have været let i hendes sted. En ugift mor på 21 var ikke regnet for ret meget på det tidspunkt, men hun gjorde hvad hun kunne, for at jeg ikke skulle føle anderledes end andre børn.

Da jeg var mindre, tænkte jeg selvfølgelig ikke over det, min gamle oldemor, (hun var 83 da jeg blev født) var der og min mors onkel Kresten var mig jo nok på sin vis i en fars sted. Oldemor "Gamle Karen" som hun kaldtes, brød sig ikke ret meget om mor, derimod holdt hun meget af mig og passede mig vist en hel del, mor var jo med hele tiden i mark og stald og desuden hjalp hun på Flamstedgårdene når de skulle have noget ekstra udført. Jeg kan stadigvæk huske gamle Karen, hun spandt og kartede uld og mange kom og fik deres garn lavet hos hende. Hun havde været gift to gange, havde fire børn, hvoraf den ene var min mormor.

Hun var 49 da hun blev gift anden gang, med en mand på 30. De havde ikke mødt hinanden før, men en aften kom en af hendes familie med ham og sagde: jeg kommer med en frier til dig Karen, nu må du hellere se på ham. Man fortalte mig, at inden de gik, var de enige og de blev gift straks efter, hun var jo ene med børnene på en ejendom, 52 tdr. land, så det manglede i høj grad en mand.

Dette ægteskab gik efter sigende meget godt og da min mormor døde (da mor var 7 år gammel), kom hun hjem til dem og hun sagde tit, at Karens mand var den eneste, der var god imod hende i hendes

barndom. Han døde desværre så ung af tæring, som man kaldte det, det var før mor blev konfirmeret.

Mor var efter den tid at regne både begavet og intelligent, men fik jo ikke den undervisning hun skulle have haft, hun måtte ved siden af arbejde hårdt og var kun 7 år da hun skulle malke med hver gang, selv på hendes konfirmationsdag malkede hun 4 køer, morgen, middag og aften,

Jeg tænker mig, at da hun kom ud at tjene, som man siger, var det en stor oplevelse for hende, det hårde arbejde til trods. Jeg vil længere fremme fortælle lidt mere om mor, men nu min barndom.

Jeg husker stadigvæk at "Bedste" ville styre mig med en fast og sikker hånd, men hun blev jo med årene dårligere til bens og måtte gå med stok og når jeg løb fra hende truede hun med stokken. Jeg kan se hende for mig, når hun tog mig med ud at plukke blåbær og tyttebær, hun havde altid om sommeren en stor bredskygget hat på, hun tålte ikke solen, fortalte hun og mange store skørter og altid et stribet forklæde med en bort fornedet, om vinteren et sort tørklæde lagt i en trekant og et sjal over skulderen.

Frakker var der ikke noget med blandt de almindelige bondekoner. Hun kunne heller ikke lide at bliver vasket, troede ikke hendes hud kunne tåle det, og puttede noget de kaldte kamferspiritus på en underkop og satte det på toppen af bilæggerovnen til det var lunkent og gned sig så i ansigtet med det.

Jeg husker svagt og er selvfølgelig også blevet de fortalt, engang jeg løb fra hende og kurede ned i en grusgrav og kradsede min krop og ben så fælt, jeg hylede selvfølgelig i vilden sky, men heldigvis hørte lærerinden det ovre fra skolen og sendte et par børn over for at redde mig. Jeg husker også tydelig da Bedste døde, hun havde ikke været særlig syg ret længe, bare skrantet og gik så til sengs for ikke mere at stå op, jeg kan ikke huske hvor længe hun lå, måske én måned eller mere, men mor, Kresten og min gudmor Andrea og jeg selv sad i stuen hos hende og pludselig gav hun et dybt suk og var død.

De tog det alle meget naturligt og jeg tror nok, jeg syntes det hele var ret interessant, Bedste var 89½ og jeg selv knap 7. Hun blev vasket og lagt på strå, som man sagde. En stue blev ordnet med gardiner tæt for og et rent rugknippe (beregnet til tag) blev bredt ud på et bord og der lå hun til doktor og ligsynsmand (sikke et hverv) havde været der og kisten blev afhentet og hun blev "klædt hen". Så blev en part af laden ryddet, man havde ikke

kapel dengang, og afskærmet med bordpapir og pyntet med gran og derude blev kisten stillet til begravelsesdagen. Så var det husets tur, for nu kom det jo mange gæster for at følge hen.

Borde og stole blev lånt og der blev kogt og brasat og bagt en masse. Naboerne hjalp altid hinanden i sådan en tid og der var folk, heste og køretøjer over det hele forekom det mig.

Jeg kan huske en dag midt i forberedelserne, jeg gav mig til at synge. Mor tog mig meget alvorlig til side og fortalte mig, at det skulle jeg lade være med til Bedste var begravet. Det gik pludselig op for mig, at Bedste ikke mere kom igen og så gav jeg mig til at græde og det var jo langt mere passende. Så skulle Bedste synges ud og lærer Møller fra Haals egnede sig så godt til alle situationer.

Det foresvævede mig noget om der var 16 køretøjer i følget og det blev anset for en pæn begravelse. Jeg var ikke med i kirken, så det sidste jeg husker var køretøjerne. Kunsten var at få hestene til at gå pænt i skridtgang, det hørte sig nu en gang til.

Tiden begyndte nu at nærme sig, hvor jeg skulle begynde i skolen, jeg var meget genert og ikke altid særlig glad, når jeg skulle være sammen med andre børn.

Mor havde syet en kjole til mig, en god solid og varm en, rødbrun med fløjlsbånd på og selvfølgelig et par pæne forklæder, det brugte man jo, der var kun 5-6 minutters gang til skolen, men jeg græd utrøstelig den første morgen. Det var 1. November 1921. Mor brød sig ikke rigtig om at følge mig derhen, de fleste andre havde søskende og da vi var kommet et lille stykke på vej kom der alligevel nogle nabobørn, hvoraf der var to der skulle begynde også. Det endte op med, at jeg fulgtes med dem og glemte min nervøsitet. Det var kun en lille skole med to klasser så der var jo ret stor aldersforskel, hvis der var 12 i hver klasse, var der mange. Lærerinden hed frk. Marie Kærgård og var nok skrap, men meget dygtig.

Vi var fem nye der begyndte og det viste sig så at jeg var den eneste af dem der kunne læse, de andre kendte med nød og næppe bogstaverne og skulle så lære at stave. Der stod vistnok en vis glans omkring mig af den grund. Vi var der fra 9-5 fire dage ugentlig om vinteren. Jeg har altid haft nemt ved at lære udenad og glad for at synge, og den første dag kom jeg syngende hjem.

Så det var en anden tone end om morgenen og mor har altid pralet af, at hun aldrig har haft nødig at kalde på mig for skole, jeg kom altid op af mig selv.

Efter et par år blev lærerinden gift med en ældre enkemand, hun var selv over 50 og hed nu Fru Petersen, jeg havde hende hele min skolegang undtagen et par somre hvor hun var på kuranstalt og vi havde da vikar.

Min skoletid forløb godt og stilfærdigt, vi var 2 piger der skiftedes til at sidde øverst og blive kalde de dygtigste, den ene om sommeren og den anden om vinteren.

Det hændte at jeg måtte høre af, at jeg ingen far havde, men eftersom jeg var den stærkeste, var der nu ikke mange der lagde sig ud med mig og jeg tror nok jeg var sådan vellidt i almindelighed, jeg har aldrig rigtig kunnet tage, når de var efter en, der ikke kunne forsvare sig, så de søgte altid til mig når de ikke kunne klare sig. Jeg var rask i munden og kneb det, brugte jeg penalhuset, det var af træ og kunne godt svide lidt. De sidste par år lærte jeg ikke så meget, vi havde efterhånden været igennem bøgerne så mange gange, vi to piger blev i reglen sat til at hjælpe de andre, men det lærte man vel også af.

Fru Petersen gav os sommetider nogle opgaver der var udenfor de almindelige skolefag, f.eks med forfattere og digtere og deres værker, det har nok sporet mig for en stor del til læsning og vakt min interesse for poesi.

Efterhånden blev det så ved den tid, jeg skulle begynde på min konfirmationsundervisning. Dem der havde lang vej, hvad vi fra Flamsted havde, kunne gå i sommermånederne og så den sidste måned om vinteren og det gjorde vi 5 fra Flamsted. Der var vel en 4-5 km., men nu havde vi jo efterhånden fået cykler så det var ikke så slemt. Vi var, husker jeg, 42 på det hold og samledes så 2 gange om ugen i Gunderup konfirmandstue. Der var ligesom i skolen stor disciplin og hver gang præsten kom inde (også efter frikvarter og hvis han ellers var ude) sprang vi op og stod ret som en flok soldater. Undervisningen gik meget let for mig, vi havde lært vores katekismus og en masse samlere i skolen så det var kun at repetere dem. Vi blev afhørt enkeltvis på selve konfirmationsdagen, så der var selvfølgelig nerver på, når der var 3-400 mennesker i kirke. Det gjorde det ikke bedre da Pastor Christensen før gudstjenesten (jeg sad yderst på bænken) hviskede til mig - nu stoler jeg altså på jer, i Flamsted piger. Jeg hviskede så videre indefter og bagefter fortalte han os, at han

var stol af os, men det var vores lærerinde, vi kunne takke for hvad vi kunne.

Mor havde flottet sig den dag og lejet en taxi, det i sig selv var en stor ting.

Der var ikke andre end mors onkel og hans familie fra Svenstrup med, men der var også 8 børn, de plejede at tilbringe deres sommerferie hos os skiftevis og jeg var også der for nogle dage. Jeg kan huske vi fik sagosuppe, steg og sveskedessert, så det var skam en fin fest. Jeg fik en del gaver og 32 kroner så jeg var helt velstillet.

I det hele taget var jeg nok lidt af en enspændernatur, men jeg legede dog med andre børn, mest med min gudmors søn, Viggo, der var 2 år yngre end jeg, så det blev mig der dirigerede. Han havde en ældre bror Alfred, der fik tuberkulose da han var 18 år, han tilbragte de sidste 1½ år i sengen og jeg underholdt ham en masse, vi spillede alle mulige slags spil og jeg husker, jeg samlede på gåder og hvad jeg kunne finde på og mor hjalp mig. Bagefter da jeg blev lidt ældre, undrede det mig, mor ikke var bange for, at jeg skulle blive smittet. Han døde i ugen for min konfirmation og blev begravet dagen efter. Mor var hos dem og hjalp dem med alt. Jeg følte ved den begravelse, som jeg havde mistet en storebror, men mor havde hele tiden fortalt, at det var kun et spørgsmål om tid.

Jeg havde også et par andre veninder, hende jeg sad ved siden af i skolen gennem årerne, men vi groede fuldstændig i hver sin retning da vi holdt der. En yngre barndomsveninde, Ingrid døde også af T.B. da hun var 14 år, så mine skoleforbindelser var næsten ovre da jeg var en 14-15 år, der skete da så store omvæltninger i mit liv også.

Alt i alt har jeg haft en god og tryk barndom, som jeg kun kan mindes med glæde og taknemmelighed.

II. Afsnit

Hvordan skal jeg nu skrive om mor; det falder nærliggende at gøre det her lige efter min barndom, for den tid er knyttet så uløseligt sammen med hende, de år hvor vi var ene og alt selvfølgelig drejede sig om mig.

Som jeg før har omtalt, det må have været svært for hende at stå alene med et barn dengang, man havde ikke noget særlig tolerant syn på den ugifte mor. Jeg tror nok de første år, hun fra og til

havde forbindelse med min far og vel også håbet -. Jeg husker, hun kom meget hos min faster og jeg kendte også mine bedsteforældre på min fars side helt vel.

Hun var knap 21 da jeg blev født og havde slet ingen erfaring i at passe småbørn, men hendes onkel og bedstemoder, for hvem hun holdt hus, har vel hjulpet hende om end på en barsk måde. Jeg var vist sygelig som lille og blev hjemmedøbt, fordi de ikke mente jeg ville leve, der var ikke engang tid til at hente præsten, så det blev lærerinden som var den nærmeste nabo der døbte mig. En tid efter blev jeg fremstillet i kirken og efter den tid kom der liv i "skravlet" som man sagde. Der var sikkert mange piller for mor at sluge, jeg har fået fortalt, man havde oprettet en aftenskole i Flamsted, hvortil en del unge meldte sig, men mor og en anden pige der havde et barn blev afvist, de havde ikke været pæne piger, blev der sagt. Mor kunne være skrap og der var ikke langt til en lussing, men sådan var det nu engang og ingen fandt det mærkeligt, heller ikke børnene der fik dem.

Mor var altid meget proper og renlig med både hus, mig og sig selv. Forholdene var primitive, men køkken og bryggers blev tit kalket og der lugtede altid af brun sæbe om lørdagen. Jeg skulle hjælpe, men var som børn er i almindelighed ikke særlig begejstret, jeg ville helst liste af vejen og læse. Men mor fandt mine gemmesteder og så var det med at komme i gang; som syvårig skulle jeg malke den grå ko, hun var blødmælket og trepattet, men skikkelig og jeg måtte pænt malke hende middag og aften når jeg ikke var i skole. Om morgenen slap jeg dog. Jeg var lykkelig da hun løb tør, men så fandt mor en anden der var skikkelig.

Mor var meget, meget vellidt på egnen, hun vaskede altid storvask på de to gårde og hjalp ved gilder og sådan, men det var jo for betaling, hun fik ingen løn hos Kresten, så det var der hun tjente sine penge. Jeg fik det man kaldte "faderens bidrag", jeg tror nok det var den kostelige sum af 35 kroner hvert år, men mor satte en ære i at holde mig pæn og velklædt.

Med det jeg husker bedst og som lever mest i min erindring er alt det mor gjorde frivilligt for de små i samfundet, hun var enestående i den retning og levede bogstaveligt efter ordet: "Hvad du har gjort i mod een af disse mine mindste brødre, har du gjort imod mig". Jeg husker især en familie der var meget fattig, de fik et barn om året og nåede da også dusinet fuldt.

Når det var ved tiden, kom manden og bankede på vores sovekammervindue og sagde, "nu er hun syg". Ikke noget med hvem

hun og han var, det var ikke nødvendigt. Så var mor der og assisterede ved fødslen og i den følgende uge nogle timer hver dag. Tit fandt hun et stykke flæsk i saltkarret eller en pose mel og sukker og tog med sig, jeg har set de børn styrte sig over et fad kogte kartofler og spise byggrød som var det en herreret.

Sommetider snød mor vist Kresten lidt og skrev efter lidt ekstra i brugsbogen, som hun så gav dem, men han lavede aldrig vrøvl over hvad det kostede i brugsen, han lod vist som han ikke så det. Til gengæld fik han så en hjælpende hånd når der var ekstra hårdt arbejde i marken og lignende. De gik alle sådan lidt rundt om hinanden.

Der kom altid mange fremmede hos os, de unge fra gårdene især. Traktementet var ikke stort, men der var masser af liv; om sommeren var det gerne leg på græsmarkerne og om vinteren panteleg og ordsprogsleg. Hvor kunne de da være opfindsomme. Det sluttede næsten altid med mor fandt den gamle harpecither frem (hun var helt god til at spille på den) og så sang de af hjertens lyst; de unge ved ikke hvad de går glip af i dag, det var små glæder der ingenting kostede.

Jeg husker den første gang jeg så en film (uden tale) jeg har nok været 12 år. Jeg var på besøg nogle dage hos en faster i Aalborg, hun tog mig og sin egen datter Mie i en biograf. Stykket hed "Volgas søn" og den dag i dag når jeg hører den kendingsmelodi i radioen (Pramdragernes sang på Volga) står hele filmen lyslevende for mig. En utrolig oplevelse for et barn på landet!

Der var heller ikke mange søndage, hvor mor og jeg ikke vandrede i kirke, det var nemmere da vi begge to fik cykler, jeg har nok været 10 år før jeg fik det. I mange år var det Gunderup, vi hørte til, men så kom vi til at tage til Gerding, det var nærmere og mere jævnt måske. Min bedstefar på min fars side var kordegn der, en meget alvorlig og venlig mand, han var meget glad for mig, kan jeg huske.

Jeg har måske nok sommetider syntes det var lidt kedeligt, men en af de ting jeg har takket Gud mest for er at min mor viste mig vejen.

Jeg havde aldrig nogensinde forestillet mig, at mor kunne ønske at forandre sin tilværelse, jeg syntes jo, vi havde det så rart. Da jeg var måske 12 år gik det op for mig, at der var en hun holdt af, vel måske fordi jeg selv så småt begyndte at blive voksen. Vi talte aldrig om det og jeg lod som jeg ikke forstod

det, men han svigtede hende og rejste sin vej, jeg kunne mærke hvor ulykkelig hun var og jeg tror, hun mente hun tog den hemmelighed med i graven. Han var nogle få år yngre end mor, giftede sig ret hurtigt med en anden, men døde af kræft få år efter.

Da jeg var knap 15 mødte hun så Niels Nielsen, som vi alle kalder bedstefar, de havde mødt hinanden som unge har jeg forstået, han havde da været enkemand i ca. 1½ år. Der var 6 børn så det var et stort skridt, de to mindste var dog i pleje hos deres mostre hvor de blev efter deres far giftede sig igen.

De mødte hinanden i oktober og havde bryllup den 22 december 1929, det var overstået inden det rigtig gik op for mig, hvad der var sket. Det var en stor omvæltning for mig og jeg har tit syntes det var dristigt gjort af mor.

Dog det var nok det bedste for hende alligevel, ellers var hun blevet så ensom og det holdt hende ung meget længere, da hun fik min to søskende. Jeg synes også selv, jeg har haft et godt forhold til mine stedsøskende og mine børn har altid betragtet mors mand som deres rigtige bedstefar og han var altid meget god imod dem. Mor satte altid en ære i at holde sammen på familien og var altid glad for at kunne samle hele flokken stor som den blev.

Sagt kort og godt om mor: hun var en tapper kvinde og hun forstod at sprede lys og glæde om sig hele sit liv.

III Afsnit

Jeg skulle nu ved mors giftermål pludselig til at tænke lidt mere for mig selv og prøve at være voksen, denne alder 15-16 år er slet ikke så let, man er både barn og voksen og ved i grunden ikke, hvad man higer efter, jeg var tit syg og havde ondt i ryggen, det var mine nyrer, sagde doktoren, så det varede lidt inden jeg kom hjemmefra.

Jeg var 16 år da jeg kom på Rosenvang i Blenstrup, men var i forvejen godt kendt derovre. Der var blevet oprettet en KFUK der og jeg var medlem, så jeg kendte en del unge det. Jeg har aldrig været i tvivl om, at det var mellem dem der bekendte Gud som deres mester, at jeg havde min plads og fandt mig bedst tilrette og jeg kan roligt sige, jeg havde en god og indholdsrig ungdom.

Pladsen jeg fik var hos helt unge folk, konen var kun 22 og de havde været gift i et halvt år, da jeg kom der. Der var to unge mænd samt gift fodermester, så det var ikke store forhold efter

den tid at regne. De fik en lille pige mens jeg var det og det var første gang, jeg skulle prøve at have med småbørn at gøre, konen havde heller ikke megen erfaring, men det kom jo og da jeg rejste, kunne jeg fint ,made, skifte og passe sådan en lille størrelse.

Den aften jeg fyldte 17 havde jeg inviteret mine medtjenere med hjem og mor havde også inviteret nogle få unge, deriblandt Otto og hans lillesøster Esther, der på det tidspunkt var 13 år gammel. Vi legede og sang som vi plejer og min gode veninde, Arna påstår at det glimtede allerede den aften. Vi sås fra og til, når jeg havde fri, men lagde vist ikke så meget i det, jeg kendte jo også andre og havde jo som de fleste lønlige drømme. Jeg fik den fyrstelige sum af 15 kroner om måneden det første halve år og så 25 efter dette, 30 kr. det følgende år, det var skam mange penge.

Der skulle spares for jeg ville gerne på højskole, jeg havde 200 kr. mor havde fået sat væk til mig og så fik vi lidt understøttelse af staten når vi havde gode anbefalinger. Jeg var helt flov sandelig. Efter to gode år på Rosenvang, rejste jeg hjem til november, hvor mor nu efterhånden havde fået min lillesøster Marie. I november måned 1933 havde Danmarks KFUK 50 års jubilæum, det blev holdt i Vejle og jeg fik det meget ærefulde hverv og rejse derned som delegeret fra Blenstrup foreningen. (rejsen betalt og privat indkvartering) Det var som en hel udenlandsrejse for en ung pige som mig, det længste jeg havde været hjemmefra var en udflugt til Mols bjerge, så jeg var helt benøvet af situationen. Jeg klarede den for øvrigt fint. Havde så mange notater og ting at fortælle, at jeg havde stof nok til en hel aften. Præstefruen fortalte siden mor de havde alle været imponeret over, jeg var kommet så godt fra det.

Da jeg sidste år læste i dansk kirkehilsen, at nu havde KFUK haft 100 års jubilæum, tænkte jeg "tak skal du have, nu må du vist være ved at blive gammel", det hele stod så klart for mig.

Af mine venner var nu en del begyndt at komme i den giftefærdige alder og vi var til en del efterbryllupper. Vi piger havde i reglen pyntet kirke og vartede op på selve bryllupsdagen. Taksten var at vi gav en krone hver til et stueur og så var der fest for os bagefter. Det var altid morsomt at være med til.

Efter jul den vinter var jeg 2 mdr. i Vendsyssel på Holtet ved Gandrup. Konen der havde haft gulsot og kunne ikke rigtig komme til kræfter, hun var 27 år og der var 2 småbørn; men da først jeg fik huset gjort rent og deres tøj ordnet lidt, trak hun sig

diskret tilbage og jeg kunne gøre som jeg ville. Det var for øvrigt en sjov egn med sine egne skikke. En gang om ugen gik de her 5-6 bondefamilier på besøg hos hinanden. Det var til aftensmad og alle mand af huse, både børn og tjenestefolk. Traktementet var jævnt (det var vist der jeg fik lært at lave citronfromage) og drikkevarerne var saftevand. Efter maden blev der sunget for fuld styrke, skillingsviser og fædrelandssange i skøn forvirring, børnene sov rundt omkring, hvor der var en tom seng og sommetider skulle manden og konen ud at malke midt i det hele, eller give dyrene det sidste foder.

Jeg kom hjem til april igen og forberedte mig så for at rejse på Tommerup højskole den 3. Maj Højskole, ja hvor ville jeg ønske de unge af i dag kunne opleve det, mærke den ånd det prægede sådan et sted og samværet med de andre unge.

Allerede i toget sydpå og på færgen (der var ingenting det hed lillebæltsbro dengang) mødte jeg andre piger der skulle til samme skole, så det var en stor flok der væltede ud på Knarreborg station den majdag.

Gymnastiklæreren Toftemark stod der og tog imod os, og så vandrede vi den halve kilometer til højskolen. Vi blev fordelt to og to på værelserne. Jeg boede sammen med en pige fra Salling der hed Margrethe Jepsen. Hun var en 3 år ældre end jeg, men langt ældre og mere erfaren. Hun havde som den ældste passet sin mor der var lammet samt sine mindre søskende. Faderen havde efter modrens død giftet sig igen og det kunne hun ikke rigtig tage, nu ville hun efter et højskoleophold prøve at finde sin egen livsstil. Hun var en meget rar og hjælpsom pige og vi kom meget godt ud af det, men hun var en lidt tungsindig natur og jeg var nok lidt mere livsglad, så jeg fandt snart en del andre veninder ved siden af.

Højskoletiden var en part af min ungdom som jeg mindes med den største glæde, jeg havde været lidt beklemt, om jeg nu kunne klare at følge med osv. Men der havde jeg ikke haft nødig at gøre mig bekymringer, man havde opgaver der passede til elevernes forskellige videns så snart lærerne fandt ud af, hvor meget man stadig kunne lære og hvor uvidende mange tilsyneladende kunne og kvikke piger kunne være.

Forstander Sandbæk (han var Pastor Sandbæks far, en meget kendt og kontroversiel mand i dagens Danmark) havde en utrolig evne til at se lige igennem os og danne sig et billede af vedkommende. Vi havde ham i foredragstimerne og det var nok dem det mest prægede

vores tankegang. Desværre er mine notater blevet væk i de mange flytninger, jeg ville gerne have haft dem i dag. Jeg husker et Citat fra et foredrag over emnet; hvad er lykken, hvor han sagde:

Og et andet foredrag der hed: Unge mænd, unge piger, et emne som selvfølgelig optog os meget, hvor han sagde: "Se kvinden, hun stadig er forelsket, kun genstanden hun er forelsket i, er skiftende". Det kan jeg huske, vi diskuterede meget bagefter.

Hans kone, en forhenværende sygeplejerske, dirigerede den store husholdning med fast og myndig hånd, hun var søster til Sandbæks første kone, der var 5 børn i dette ægteskab, hvoraf de to yngste sønner var spastikere. Den ene af dem var død året før og den sidste, Alfred, førte skolens regnskaber da jeg var der, han var altid i rullestol, men døde også meget ung. Marie havde så taget alt det over og det var for os at se et lykkeligt ægteskab.

Toftemark var regne- og gymnastiklærer. Vi havde en lærer Petersen som historie og dansklærer, og en ung lærer juhl som sanglærer og hvor de nu ellers manglede en. Han var kun 23 år og pæn at se på, så der var skam mange pigehjerter, der bankede for ham. Vi havde to håndgerningslærerinder, Sørensen og Jepsen og en Pastor Buch der kom en gang om ugen og holdt bibeltime. Vi var 122 elever den sommer, dertil kom der landbruget til skolen, så der var 5 karle og i køkkenet var det 6 piger så vidt jeg husker, så det var en daglig bespisning af op til 150 mand. Vi spiste sammen i to rum og havde vor bestemte pladser hele sommeren igennem. Efter morgenmad og morgenandagt var der brev og pakkeuddeling, nej som man holdt vejret når Sandbæk råbte navne op. Og sikken opstandelse og hvor blev man afholdt, hvis det var en pakke hjemmefra, selv om vi levede udmærket, blev maden lidt ensidig, vi vidste nøjagtig, hvad hver ugedag indeholdt.

Pakker og post var ikke så længe undervejs, det kom dagen efter, det var sendt. Jeg husker tydelig Helga på Rosenvang havde sendt mig et franskbrød, smør og tyve kogte æg, samt en kage, nej, som vi festede og som det da rygtedes, men Margrethe som den praktiske husmor hun var, havde bjerget noget til side og hade fået det skubbet under sengen, og hun hev det glædestrålende ud, da de andre var gået.

Der kom altid en masse unge mænd på besøg om søndagen, de havde efter et vinterophold tit taget plads på nærliggende gårde og betragtede så højskolen som deres hjem. Det var meget naturligt og alle blev inviteret med til bords, de blev altid kaldt fætrene og mangt et ægteskab stammer sikkert fra højskolen. Så blev der

leget og sunget på de store plæner. De fleste var jyder og ikke ret mange havde råd til at rejse hjem på besøg i mellemtiden.

Midt i tiden havde vi elevfest, hvortil så mange som muligt mødte op. Vi måtte sove to i en seng den tid og en del var indkvarteret privat. Mændene sov på høloftet og der blev spist i maskinhuset det var ryddet og pyntet i dagens anledning. Der var vel omkring et par tusinde til sådan en fest og vi hjalp selvfølgelig alle til. Der var også fem af mine ungdomsvenner fra Blenstrup det havde været på Tommerup, så det blev sent inden man kom til ro den aften.

Vi var fem der cyklede sammen op igennem til Nordjylland og de skilte sig så fra, som deres veje nu gik i en anden retning. Jeg fulgte med en veninde til Gerlev mellem Randers og Hadsund og blev der natten over, og næste dag til Flamsted. En god og rig oplevelse var forbi og i år nøjagtig 50 år efter, mindes jeg den med glæde og taknemmelighed.

Det var en brat opvågen at komme fra højskole og til at arbejde igen, samme eftermiddag jeg kom hjem, var jeg ude at binde op, det var midt i høsttiden og kornet blev lagt i bunker efter mejeapparatet, og man havde så hver sit stykke at skulle have bundet og smidt til side inden næste omgang. Jeg var godt om og træt efter cykeluren dagen i forvejen og mine hænder var også vænnet fra det hårde arbejde, men jeg bed tænderne samme og gjorde selvfølgelig min pligt. Jeg kunne se mor var glad for en hjælpende hånd. Jeg havde ikke set og hørt noget til Otto siden jeg rejste i maj, men der gik nu ikke mange dage før vi mødtes igen. Jeg havde i året der var gået måske haft lidt af en skuffelse, som de fleste vel prøver, men dette er et lukket kapitel. Jeg kunne mærke vi begge var glade for at se hinanden og den 14. August var altid den dag, vi regnede for vor forlovelsesdag, dog uden ring.

Jeg fik så den første november plads på "Ulvedal", hvor jeg var i 2 år, det var i hvert fald et godt sted at blive rettet af og lært op til at varetage en husmoders pligter. Man sagde gerne den og den pige har aftjent sin værnepligt på "Ulvedal", så hun har lært at bruge hænderne. Metha Hjort var en stor kvinde både bogstavelig forstand og i overført betydning, hun havde været menighedssygeplejerske før og plejet Hjorts første kone til hun døde. Der var altid 3 piger, 5 karl, gift fodermester og en daglejer, så vi var en stor flok, vi havde altid et god sammenhold og fulgtes som regel ad, når vi skulle nogen steder. Og hvilket sjov og humør vi havde i folkestuen. Der var folk fra

alle egne af landet og fra næsten alle samfundslag, som kom der for at tjene nogle skulle vel lære landbrug, lønnen var ikke så stor, jeg kan huske forkarlen fik 600 kr. om året og staldkarlen 550 kr. Den næste pige og jeg var på ligefod, vi skiftedes til at være stuepige og køkkenpige, vi skulle jo lære det hele. Stuepigens malkede 6 køer morgen og aften, så også det var en del at vores arbejde. Lillepigens passede høns og gjorde det grove, men vi måtte skam også sommetider gøre det i tilfælde at, vi skulle få brug for det, (og mon ikke), men lære noget, ja det gjorde vi. Der var også en gammel kone det, Dortha, hun havde tjent i Metha Hjorths hjem i over 40 år og nød nu hendes aldersdom på Ulvedal. Vi havde stor 90 års fødselsdag for hende sidst på sommeren 1936, men efter den tid skrantede hun og døde et par dage før jeg skulle rejse 1. November. Jeg skulle jo bare hjem, så det hastede ikke så meget, så jeg blev nogle få dage længere og hjalp til med begravelsen og med at vise de nye piger tilrette. Jeg fik en ekstra måneds løn for det og var egentlig på en måde ked af at rejse, det var ligesom min ungdom var forbi syntes jeg, men glædede mig jo også til at få mit eget hjem.

Jeg vil i den forbindelse nævne at jeg havde nogle meget gode kammerater og ungdomsvenner, en af dem der måske betød mest for mig gennem min ungdomstid, var Arna Andersen (nu Knudsen), vi kunne faktisk dele alting og jeg tror et sådant venskab er med til at præge ens liv. Det pudsige er, at når vi i dag ser hinanden, er de sidste 50 år ligesom blæst væk og vi kan stadig mere os på samme måde som vi gjorde og også dele livet alvor.

IV. Afsnit

Mine første år som husmoder

Det var nu efterhånden blevet ordnet sådan, at jeg kunne være hjemme og hjælpe lidt til, da mor ventede Svend og hun var så træt den vinter, hun var trods alt næsten 43 år. Svend arriverede den 10. Januar så efter den tid kom der fart i giftermålsplanerne. Vi købte mit gamle hjem, Kresten havde et pantebrev deri, 3000 kr., tror jeg nok, det ville han give os i bryllupsgave mod at han fik ophold hos os. Otto fik en del besætning hjemmefra og overtog det, hvis jeg husker rigtigt, i februar 1937.

Vi pyntede det op efter bedste evne og 17 marts holdt vi bryllup. Det blev holdt i Ottos hjem, vi var omkring 70 og det var hvad man kaldte et pænt bondebryllup. Alle stuer var pyntet og ryddet og der var kogekone i et par dage.

Vi havde haft en hård, lang vinter med masser af sne og netop den dag brød tøvejret rigtigt igennem, så vejen gennem dalen var som en lille å. Da vi kom hjem, var broen op til huset skyllet væk, så vi måtte ind fra en anden retning. Alle Thyboerne var der og familien fra Brovst, husker jeg samt en del naboer. Faster Lis pyntede mig, Fru Hjort havde sendt myrte over, det hørte sig nu engang til. Jeg havde sendt et billede med Otto til Aalborg, så han kunne se hvad slags blomster han skulle købe og vi så vist helt pæne ud. Pastor Bliddal talte over ordene: Og der gik to op til helligdommen for at bede. For at vi ikke skulle glemme det, havde han endda skrevet det på konvolutten med vielsesattesten, så det har altid mindet mig. Vi havde selv bestemt, hvilke salmer der skulle synges og jeg husker, at et par af dem fra Thy talte om, at det var nogle mærkelige salmer at synge til et bryllup, men da jeg fortalte dem, det var efter eget ønske, blev de lidt forlegne.

Vi fik efter datiden mange pæne ting i bryllupsgave og en del penge, vi havde efterbryllup tre aftner og så begyndte unægtelig hverdagen.

Ejendommen var blevet en del forsømt og maskiner og redskaber i høj grad defekte. Vi havde heller ikke elektricitet det første år, men klarede os som så mange andre med petroleum og håndkraft. I vinteren derefter 1938, fik vi dog elektrisk lys og kraft indlagt og det var en stor lettelse. Jeg havde ikke hakket roer og stakket hø og alt det der de senere år, men det kom nu hurtigt igen og jeg tror nok jeg var helt dygtig. Socialt liv havde vi også. Der blev ikke gjort forskel på unge og ældre i den forstand, når man havde sine kaffegilder blev alle inviteret, og det var jeg glad for, vi havde mange ældre naboer, men de tog gerne sådanne unge mennesker med og hvor fik man da mange gode råd og formaninger, mangt et glas syltetøj og flasker med saft, før jeg havde lejlighed til selv at lave noget. Det var ikke store ting, men det varmede. Både mor og Ottos mor var gode imod mig, jeg har altid ønsket at kunne være til mine svigerbørn, som mine svigerforældre var til mig.

Vi havde den mest nødvendige besætning og jeg startede ud med 8 høns. Jeg har altid kunnet lide fjerkræ og jeg lånte rugehøns hos mor og rugede både kyllinger, ællinger og gæslinger ud. Der var altid nok at se til og dagen var sommetider lang.

Der gik nu halvandet år og i den tid var der 3 naboer, der havde sølvbryllup, ingen af dem havde særlig gode råd, men et gilde ville de jo gerne have og de fik vel så skrabet så meget sammen

der kunne blive lidt, eller måske de større børn hjalp dem. Min svigermor, Lis, Esther og jeg kogte og brasede der og vartede op, vaskede op og det var såmænd helt sjovt, men hvor var det primitivt og kneben plads, jeg skrev som regel en sang og læreren holdt en tale, og det blev skal nogle vældige gilder.

Da vi havde det sidste, følte jeg nu ikke alt for godt, jeg havde det sådant med kvalme, når jeg så alt det mad, naboerne var efterhånden blevet trætte af at gå og kigge til mig, men nu blussede interessen op igen, da det begyndte at blive synligt hvor min kvalme stammede fra.

I sommerens løb havde faster Lis og Poul også haft bryllup, og hvis elementerne havde været hårde, da vi blev gift, var de det sandelig ikke mindre den 26. Juni 1938, det var ikke blot storm, men en hel orkan og folks roer og korn måtte sås om igen for tredje gang dette år. Men det var trods alt sommer og vi havde ryddet og pyntet lader, hvor brylluppet blev holdt.

De overtog en forpagtning, hvor der, mens de var der, blev bygget nye huse og jeg syntes altid faster Lis havde det så fint vi boede jo selv i noget gammelt. Deres tre piger var født der.

Livet gik sin gang og den 4. Maj 1939 kom Johannes til verden, det var en ret lang og besværlig fødsel, jeg var syg i 1½ døgn, da jordmoderen endelig besluttede sig til at kalde doktoren og få det overstået. Drengen var da også skinddød, som man kaldte det, men efter en dukkert i koldt vand og et par slag bagi, satte han i et hyl til glæde for de tilstedeværende. Jeg blev passet og plejet af begge bedstemødre, de skiftedes til at komme hver anden dag, jeg skulle ligge i sengen 10 dage, det var rædselsfuldt, men det gjorde man altså dengang. Jeg havde ikke forestillet mig, hvordan det skulle blive tid til et spædbarn, men det blev der. (der var meget at lære i årernes løb)

Der er jo altid noget specielt med den første og hvor man iagttog og glædede sig over hvert lille fremskridt.

Min søster Selma var hos os fra november 1939 til november 1940, og hun var en utrolig hjælp både ude og inde, hun var lige rap på mund og hånd og Johannes hang meget ved hende.

Der var nu efterhånden ved at komme mørke skyer over Europas himmel. Det begyndte allerede i de sultne tredivere, hvor der var megen arbejdsløshed og fattigdom overalt. Det var grunden til at Otto kom tilbage fra Canada, hvor han havde været fra 1928 til

1931. Situationen i Danmark var den samme og holdt sig der til omtrent midt i trediveerne. Der var nu i Tyskland opstået den nazistiske bevægelse og Hitler mere eller mindre hypnotiserede sine landsmænd til at tro, han var løsningen. Man rustede og forarbejdede krigsmateriel, så Tyskland begyndte at få det bedre og mange stolede blindt på "Der Führer". Også til Danmark bredte bevægelsen sig. DNSAP (Det National Socialistiske Arbejder Parti) blev oprettet og landmændene sluttede sig sammen i en organisation kaldet L.S. Landbrugernes sammenslutning). Ideen i dette sidste var slet ikke så dårlig, og mange, gode og dygtige landmænd blev grebet af det, netop fordi de mere eller mindre var på fallittens rand. Efterhånden som de mere skarpsynede fandt ud af, det var manipuleret fra Nazi-tyskland, trak mange sig dog stilfærdigt tilbage, især da man begyndte at få nys om hvordan Hitler terroriserede jøderne.

Det sidste år, 1936 da jeg var på Ulvedal var forkarlen ivrig nazist, med emblem i knaphullet og lange brune støvler, vi tog nogle utrolige diskussioner dengang og jeg læste hvad jeg kunne for at gendrive hans ideer. Det er såmænd ikke efter fremmede nogle af mine børn er diskussionslystne.

Det trak mere og mere sammen og den 1. Sept. 1939 gik tyskerne til angreb og overtog Østrig. Den engelske regering protesterede svagt og man fik oprettet en ikke angrebspagt så nu var det hele jævnet, mente man vel nok nogle steder, men den 9. April 1940 vågnede vi op til, hvad det for mig var det skammeligste, der er sket i Danmarks historie, at se alle de sorte flyvere med nazimærket flyve hen over os dag efter dag, se alle de kolonner af tanks og materiel på landevejene, se hvordan tyskerne okkuperede al offentlig transport, købte alt hvad der var værd at købe i butikkerne i løbet af et halvt år, høre radioen censureret, og aviserne bundet på hænder og fødder, det var svært at tage. Dertil kom fødevarerationeringen på næsten alt, benzinrationering osv.

Jeg ventede Jens Martin på det tidspunkt og husker jeg sagde at det ville altsammen være ovre ved den tid, hvor jeg skulle føde igen.

Jens Martin var nøjagtig 4½ den dag krigen var ovre.

Vi skulle nu have et identifikationskort eller pas med billede på så snart vi gik uden for døre, og vinduerne skulle være mørkelagte, vi skulle have sorte rullegardiner (hvilken fryd at rive dem ned i 1945).

Vi havde rationering på alt og sikke et mas med at holde styr på de forskellige slags mærker. Kaffen var lavet af brændt rug og kålrabi og man lærte at hjælpe sig med det. Vi fik 3 pund sukker til hver om måneden, så det hjalp jo lidt med en stor familie.

Jens Martin kom til verden 4. November 1940, han kom med brask og bram, der var ingen tøven, han var $\frac{1}{2}$ time gammel da jordmoderen kom, en tidlig mandag morgen. Denne gang kom jeg hurtigere til kræfter og vi glædede os trods mørke tiden over de to dejlige drenge, vi havde. Tøj og barnevogn fra Johannes var stadig intakt og jeg fik mærkelig nok tid til at få dem begge to passet.

Vi fik lidt bedre priser for kvæg og svin, tyskerne ville have det en del større og ældre end englænderne. Al forbindelse til udlandet, bortset fra Tyskland, var jo blevet afbrudt.

Vi havde nogle gode venner, KFUM spejderne inde fra Aalborg, de havde bygget sig en hytte nede i Borredal bakker og vi så dem og deres venner meget og vi havde altid besøg om søndagen, syntes jeg, også Ottos familie inde fra Aalborg kom tit. Cykeldækkene begyndte at blive slidt op og det var et fund at få et nyt, ligesåvel som sko gummistøvler og deslige.

Jeg var efterhånden gravid igen og den 23. Januar 1943 så Anders lyset. Vi havde godt nok håbet på en pige denne gang, men trøstede os med at han var sund og velskabt. Vi havde mange fremmede til barnedåb, husker jeg, vi kørte med hestevogn til kirke, det var efterhånden blevet den eneste måde at komme rundt på. Det var den 5. Marts og vi havde allerede sået det første stykke korn, et usædvanligt tidligt forår. Det var ikke så særlig let at holde gilde dengang, rationeringerne blev strammet, men vi brugte fore egne produkter hvor vi kunne. Jeg havde godt nok hænderne fulde og var ikke altid ned at komme tilrette med. Jeg havde en god barnepige i Kresten, han kunne ikke rigtig komme rundt, men var trofaste til at være ved de små og de holdt meget af ham. Krigen begyndte ligesom at lægge sit pres over folk og sammenholdet styrkedes, som modstanden voksede. Vi begyndte at aflytte den danske stemme over den engelske radio, det var vanskeligt eftersom tyskerne satte deres støjsendere ind så snart den startede. En del gik i tyskernes sold, der var nogle der meldte sig til Frikorps Danmark, og hvad det ellers hed, og faldt på østfronten, mange kunne ikke holde sig fra fristelsen til at tjene nogle hurtige penge, dem man kaldte "værnemagere". Andre som man skammede sig over at være landsmænd til, angav gladelig deres bekendte til tyskerne for et eller andet, dem

kaldte man "stikkere" og det blev efterhånden et farligt forehavende.

Trods alt, livet gled videre, men vi levede ligesom på en bombe og den del bevidste mennesker begyndte ligesom at belave sig på at opgørets time nærmede sig. Den 18. August 1943 fik vi pludselig besked om at en af de unge mænd, det havde spejderhytten var død, simpelthen skudt af tyskerne i Skørping sammen med en ung ingeniør Sørensen. Niels Erik Vangsted var med i en af de første grupper der blev oprettet i Danmark og de skulle møde nogle andre for at modtage en del våben, der skulle udruste den første del frihedskæmpere, Danmark var nu i gang med at etablere.

Det skabte et umådeligt røre, alt kogte og sydede og tyskerne rasede, der var en meget kort annonce i avisen, vi blev underrettet ad omveje at begravelsen var den og den dag, jeg tror kl. 1 fra Aalborg kapel, men da vi kom derud, fik vi at vide, at det var sket om morgenen ved solopgang, det havde familien fået besked på fordi tyskerne var bange for demonstrationer. De fik det i fulde mål alligevel. Dagen igennem var kirkegården fuld af folk det gik syngende forbi Niels Eriks grav. Aldrig er nok "kongernes Konge" og "Kæmp for alt hvad du har lært", blevet sunget med mere alvor end den dag. Der blev store optøjer i byen, man brækkede brosten op og lavede barrikader for tyskerne og de tyskvenlige handlende havde heller ikke mange hele ruder. Dagen efter var der generalstrejke. Jeg kan huske vi måtte en anden vej ud af byen hjem, da tyskerne begyndte at skyde. Alt dette øgede kun modstanden og folk var ikke til at styre, det resulterede i at der blev undtagelsestilstand. Tyskerne overtog al magt og administration den 29. August og det forhattede hagekors blev sat mange steder.

Det begyndte nu at gå tilbage med tyskernes fremrykninger, kulden i Rusland 1943-1944 var en god hjælp til at få dem til at trække sig tilbage, og Amerika blev nu også involveret, hvilket satte skub i foretagendet. En gruppe var nu opstået i Hvidsten og den blev stukket og senere likvideret. Kromanden, to sønner og en svigersøn samt fire andre blev skudt og folk bed tænderne sammen som aldrig før. Vi havde efterhånden fået en del gæster til overnatning, sommetider for længere tid og sommetider kun en nat, det var folk det var flygtet hjemmefra og ventede på besked hvad enten de skulle til Sverige eller et andet sted under andet navn. Heldigvis havde de altid rationeringsmærker nok, jeg kunne få, ellers var det umuligt. Der blev kastet ned i Volsted skov, nabo til os, og det blev gravet ned på vore jord forskellige steder og

i halmstakkene, men den 18. Oktober 1944 gik det galt. En alt for ung og uansvarlig dreng var blevet medlem af gruppen og fortalte sin søster det hele, som så lod det gå videre til tyskerne. Otto blev taget af tyskerne og tvunget til at vise dem en del og efter dette puttede de håndjern på ham og førte ham til Kong Hans Gades arrest i Aalborg.

Få uger i forvejen var politiet fra Aalborg ude hos os for at spørge, om vi kunne gemme nogle skydevåben og pistoler for dem, fordi de mente at det kun var et spørgsmål om tid, hvornår tyskerne ville internere dem, de havde nogle få pistoler og noget ammunition med, kun hvad de kunne gemme i lommerne og det gemte jeg omhyggeligt i bundet af tørvehuset, Otto vidste ikke engang hvor. Vi nåede aldrig at få det virkelige lager, allerede dagen efter, 19. September 1944, begyndte tyskerne deres razziaer. En del undslap, men de fleste blev deporteret til koncentrationslejren Buckenwald, og ikke nær alle kom levende hjem. En af dem fik som karl på en af Flamstedgårdene under et andet navn og ham så jeg jævnligt.

Jeg var jo lidt ilde stillet, en gammel mand, 3 små børn og omtrent 3 måneder gravid med Birgit, men jeg bed tænderne sammen, ingen skulle se mig klage, vi havde en 15 års tjenestedreng, men han turde ikke blive, hvad jeg godt kan forstå. Jeg talte med begge vore hold forældre, som naturligt nok ikke kunne forstå det, men mor var som altid praktisk, hun sagde, vi må have fat i Leo, min stedbroder. Han havde ganske vist lovet at blive i pladsen hvor han var, men fik det dog ordnet sådan at han kunne rejse. Han flyttede så hen til mig efter få dages forløb. Indtil da havde naboerne være fantastiske, jeg kunne godt selv ordne malkningen og fodring, men der var en del efterårsarbejde at udføre. Dertil kom at vi faktisk regnede med Gestapo ville hente mig også. Pastor Nepper-Christensen fra Gunderup havde et pas til mig, med et andet navn (hans far var nemlig sognerådsformand) og så havde de en rute planlagt for mig at komme til Sverige. Mor havde lovet at tage børnene. Jeg sov let den første uges tid og fik senere at vide, at det var fordi jeg var gravid de lod mig gå. (Tak Birgit!)

Det var med en mærkelig fornemmelse i sindet, at jeg så dem køre afsted med Otto, men det var ingen klynken og klagen, den glæde skulle de ikke have. Da de kørte ned ad bakken var der ligesom en stemme inden i mig der sagde, han kommer igen til pinse og det holdt jeg fast ved. En anden ting var at et par dage efter havde faster Esther en underlig drøm, hun syntes der var et par af de højerestående (måske Gestapo) der sagde til hende, vi kan kun

beholde din bror i 7 mdr. Dette skrev hun til mig med det samme og jeg var sikker på, at han havde haft den selvsamme oplevelse en af de første nætter han sov i cellen, han syntes det var, som en stod ved siden af ham og sagde, vær ikke bange, du kommer hjem igen. Han sagde at han satte sig op og spurgte hvem det var, men der var ingen og det gav ham forvisning om, at han ikke var ladt alene.

Pastor Nepper-Christensen tog sig meget af mig og gik flere gange ind på højskolehjemmet, hvor Gestapo havde hovedkvarter for at få besøgstilladelse. Det lykkedes også omsider og en af de sidste dage fik jeg lov at komme derind sammen med præsten, vi havde 20 minutter, men det var under en dansktalende tolk, Albert Dahls tilstedeværelse, så der var grænser for, hvad der kunne tales om. Præsten brugte al sin charme og fik tolken manøvreret bort i nogle minutter, så vi kunne tale lidt sammen. Han fortalte præsten at Otto Jensen var faldet i uheldige menneskers hænder, men var vist ikke selv en forbryder.

Jeg fik en anden besøgstilladelse en 14 dage senere, men da var Otto transporteret til Frøslev, og jeg gik jo lidt tungsindig hjem.

Jeg havde god forbindelse med Røde kors så længe Otto var i Danmark. Det kneb længere hen.

Alt begyndte nu at gå skævt for tyskerne og de likviderede for et godt ord.

Men livet skulle jo leves og Leo og jeg klarede det godt nok med arbejdet, han var fantastisk dygtig og børnene (især Anders) hang meget ved ham. Jeg havde gruet lidt for julen, men havde dog i begyndelsen af december fået et brev fra Otto i Frøslev. Det var selvfølgelig censureret og måtte kun være på 20 linier, det var dog et livstegn. Han havde skrevet dette lille vers i kanten af brevet:

Styrk du enhver
Som er mig kær
Ene på dig lad dem bygge.
Styrk dem i sorg
Vær dem en borg
Hvor de for øvrigt er trygge.

Det trøstede mig og jeg prøvede at lave juleforberedelser, som jeg plejede.

Trods det at der ikke var til at opdrive nogen ting af tøj eller lignende, mødte jeg så megen sympati og godhed selv fra folk, jeg næsten og slet ikke kendte. Jeg husker jeg fik en dejlig ulden striketrøje til en af drengene fra Gunderup sogns menighedsråd og det var en umulighed i disse dage for almindelige folk at opdrive, men præstens faster havde en trikotageforretning i Skagen osv. Fra Odense Kamgarnsfabrik fik jeg sendt en stor pakke uldgarn og jeg ved den dag i dag ikke, hvem der stod bag ved den.

Jeg mindes i dag med taknemmelighed gamle naboer som Ole Keldsen og Åge Skårup og mange andre og først og fremmest den nære familie. Poul og Lis havde samme dag som Otto blev taget haft en forskrækkelse med Margit, hun havde leget i en dyngge korn på loftet og slugt en del og var vist meget nær ved at kvæles. En hurtig tænkende ung mand de havde, lagde hende over skuldrene og rystede hende, så hun fik det op og kom igen til live. Faster Lis ventede Alice, hun blev født den 28. december så fik jeg hendes ventekittel resten af min tid ud.

Nu kom juleaften, som eg frygtede lidt for, Ottos far havde klippet alle drengene til jul og da vi sad alle om bordet pænt renvaskede, mor, bedstefar, Svend og Marie, Kresten, Leo og os fire, sagde Jens Martin pludselig klart og tydeligt: "Åh, mor, nu skulle far lige have været her". Det var lige hvad vi alle mere eller mindre sad og tænkte og mor og jeg forsvandt et øjeblik ud af hver sin dør.

Vi kom dog snart til kræfter igen og vi havde trods alt en god jul. Børnene fik aldrig hverken før eller siden så mange gaver. Det var mest i træ, det var næsten alt man kunne få og aldrig har det da vrimlet så meget med røde heste og brogede køer som dengang.

Juledag kom Kresten i seng med en vellykket lungebetændelse og vi havde doktor med det samme. Det var før der var noget der hed penicillin, så det tog nogle dage ind i det nye år, før han kom over det.

De allierede tropper havde nu efterhånden fået deres støttepunkter ind i Tyskland og vi hørte over den engelske radio om de grusomheder, de havde fundet i koncentrationslejrene. Jeg tænkte stadig, det er godt Otto kun er i Frøslev, det er dog på dansk grund, men en dag i det nye år, kom to af mine breve retur, der stod "Adressaten videresendt", jeg blev slemt kold om hjertet, men satte mig i forbindelse med Røde kors. De havde ikke fået nogen underretning fortalte de os. Men et par dage efter kom

Åge Skårup en tidlig morgen i forrygende snestorm og sagde at præsten kommer en tur i formiddag, han vil låne forpagterens hest og slæde, det var den eneste transportvej.

Et øjeblik var det ligesom jeg frøs til is, men så vågnede husmoderen heldigvis i mig, jeg skyndte mig at bage nogle boller og havde kaffekanden parat, de skulle ikke finde mig klynkende. Pastor Nepper var også meget forkommen, men jeg hældte noget erstatningskaffe på ham og sagde, så er jeg parat. Ja, nu havde Røde kors så fundet ham, han var deporteret til Neungamme den 23. December. De havde jo nok vidst det før, men foretrak ikke at sige det ansigt til ansigt.

Vi havde en lang samtale og inden han gik, havde vi en lille andagt og sang med hinanden "Befal du dine veje". Denne salme vil altid for mig være knyttet til et af mit livs sværeste øjeblikke.

Jeg vidste godt præsten var selv engageret i Danmarks frihedsbevægelse og havde nogle boende over loftet i konfirmandstuen. Jeg fik også jævnlige en illegal avis fra ham. Men hver eneste søndag både i Gunderup og Nøvling bad han for Otto på prædikestolen og det gjorde indtryk på mange for kirkerne var fulde til bristepunktet i denne tid. Dog måtte han holde op i Nøvling, han blev truet på livet der af gestapos håndlangere, hvis han ikke holdt op.

Vi havde så utrolig megen sne denne vinter og Leo måtte næste daglig med på snevejene, det hændte selvfølgelig en morgen lige efter han var gået, at jeg kom til at lukke døren på Anders' lillefinger og klemte den omtrent af. Men Johannes fik sig dog trasket gennem sneen og fik fat i Leo, så han kom til doktor og fik den lappet sammen.

Både mor og Ottos mor havde nu fået gang i spinderokken og de lavede garn efter alle kunstens regler, det var en stor hjælp og jeg farvede og strikkede og familien hjalp mig.

Foråret nærmede sig og der var stor forventning alle steder, man var klar over at det var et spørgsmål om tid, hvor længe Tyskland kunne holde. Russerne nærmede sig. Englænderne og Montgomery var også på vej. Der var kun det store spørgsmål hvad der ville ske, inden det var overstået. Vi hørte frihedssangen over England og vi skrev eksemplarer af i hånden og delte ud. Jeg syntes slet ikke at jeg havde tid til at få det barn. Det værste var at vi intet anede om Ottos skæbne, der var kun håb og tro, der gjaldt, og jeg var nok den der havde mest.

Rudolf Hess flygtede til England og grev Bernadotte rejste til Tyskland for at forhandle med Himmler, om nordmændene og danskerne det var deporteret til Tyskland. Vore hjemlige aviser gav os ikke rigtig nogen besked, de var stadig under tysk formynderskab. En dag i midten af april, jeg kan huske jeg sad i en kartoffelkule og var ved at sortere kartofler, kom påosten med et brev fra en Gunnar Møller fra Horsens. Jeg vidste at jeg ingen kendte af det navn, men adressen var rigtig nok. Det viste sig at være fra Ottos kusine, som jeg ikke havde set siden jeg var barn. Else, hed hun, og hendes mand var cyklet ud til herregården, Mergel kær, hvor de havde hørt at Grev Bernadottes hvide busser var kommet til i nattens løb. Hun vidste at Otto var i koncentrationslejr, så måske de kunne opspore noget.

Da de kom dertil, stod der to mænd og læssede brædder af en lastbil, og dem ville de spørge. En af dem var ingen andre end Otto selv, så det var en utrolig overraskelse. De talte ikke ret længe, de tyske opsynsmænd kom straks og jog dem væk, men de havde dog fået min adresse.

Jeg lod kartoflerne være og for ud til Bedstefars så hurtigt som nu min tilstand ville lade mig og glade var vi.

Samme eftermiddag kom en nabo, han var i almindelighed meget hård i munden, men god i bunden som man siger, han var på vej til Gunderup præstegård for at aftale en begravelse, hans svigermor var lige død. Jeg måtte have det fortalt, det boblede jo helt over og han spurgte om han måtte fortælle præsten det, hvad han selvfølgelig måtte. Han kom ind igen, da han kom tilbage og sagde at både præsten og hans kone gav sig til at græde og det kunne jeg ikke holde ud til så jeg græd med. Det var der nu for øvrigt mange der gjorde, jeg var helt tørlagt, det kom først siden.

Tirsdag den 28. April skulle Leo efter kraftfoder og mor kom omkring og spurgte om hun kunne gå til begravelse, det var jo lige henover, det kunne hun sagtens, jeg havde sendt børnene ud at lege og ville hen at sove. Men så meldte Birgit pludselig sin ankomst og jeg vidste hverken ud eller ind. I det samme kom posten med et brev fra Otto, det første livstegn i alle de måneder og samtidig et postkort fra en lærer i Hvalpsund i Bredal, der havde besørget brevet for ham. Det var skrevet på høløftet i Møgelkær, og de var nu på vej til Sverige.

Posten blev stående, lænet op af køkkenbordet, han havde jo selvfølgelig læst postkortet og svingede brevet, da han kom op af

bakken. Jeg ville nu helst have haft ham ud af døren igen. Jeg havde veer og ville helst læse brevet i enrum, men han helmede nu ikke før han fik de groveste nyheder, og så vidste resten af postruten det selvfølgelig.

Jeg havde efterhånden fået hold på Ottos mor og hun blev det til mor kom og så måtte Leo afsted efter jordmoderen, hun var i Blenstrup og ville komme, når hun var færdig der, jeg kunne slet ikke koncentrere mig om den forestående begivenhed, jeg læste brevet om og om igen. Jordmoderen kom ved halv ni tiden og gik øjeblikkelig i seng, hun havde ikke sovet den foregående nat, og læste stadig videre. Endelig kl. 11, kaldte vi hende op, nu ville jeg i seng. Jeg tog brevet med mig og læste det igen, mens hun skrubbede hænder, så tog mor brevet fra mig og sagde, gør nu noget ved det her, og kl. halv tolv, havde jeg en stor pige på 8 pund.

Min søster, Jutta kom og var der i nogle dage mens jeg lå i sengen, og den øvrige familie fra og til. Aldrig har vi haft så mange fremmede som den tid, det bogstavelig talt vrimgledede med mennesker, jeg husker at jeg fik 11 flasker kirsebærvin, det var ikke rationeret, jeg har ikke brudt mig om det siden heller.

Den 4. Maj fyldte Johannes 6 år, jeg havde været oppe om dagen og vi havde haft lidt fødselsdag, men jeg husker jeg gik i seng så snart vi havde spist. Sengen ligesom kørte rundt, syntes jeg, det var af bare træthed, der sad over 20 mennesker i stuerne og vi skulle høre radioen kl. halv otte fra England. Pludselig kom det, midt i udsendelsen, om tyskernes kapitulation. Det var fantastisk, am lo og græd og råbte i munden på hinanden for derefter at gå stille hjem til sig selv.

Morgenen efter kom Ottos far og hjalp Leo med at få en flagstang på benene, vi havde et flag og kl. 12 middag gled alle flag til tops, hvor vi kunne se omkring. Nu kom vor gamle konge i radioen, han havde siddet i rullestol siden sit fald med heste halvandet år i forvejen. Han var aldrig nogen stor taler, men citerede stilfærdigt verset:

Guds fred med vore døde
I Danmarks rosengård.
Guds fred med dem som bløde
Af dybe hjertesår.

Og siden:

Han som har hjulpet hidertil
Han hjælper nok herefter.

Kun få hjertevarmende ord og man forstod, at han havde lidt sammen med hele Danmark.

Det var ligesom jeg pludselig gik i stykker, nu havde jeg ikke længere nødig at være tapper. Jeg syntes at jeg græd og græd, min omgivelser kunne vist slet ikke forstå det (undtagen mor) nu syntes de jo ikke der var grund til at græde.

Samme dag kom frihedsbevægelsen med nogle blomster til mig, men de var rundt for at gøre op med dem, der havde været i tyskernes sold. Der skete måske nok en del i de dage, der var uberettiget, men de fleste af dem var dog mænd der havde sat livet frivilligt på spil for Danmarks sag og jeg var stolt af dem.

Vi skulle nu være parate til at få vores far hjem igen, det ville blive midt i maj, mente han. Der var ikke mange banespor tilbage. Sabotørerne havde sprængt dem den sidste tid, og tyskerne måtte vandre til fods tilbage til hvor de kom fra, det var et ynkværdigt syn.

Onsdag morgen den 9. Maj, havde jeg været ude at hjælpe Leo med malkningen og da jeg gik ind, så jeg pludselig Otto komme gående nede på vejen. Han havde gået fra Ellidshøj station. Han var kommet over sundet sammen med brigaden den 6. Maj og det havde så taget 2½ døgn at komme til Nordjylland. Sporerne skulle udbedres før de kunne komme frem. Vi havde så meget at tale om, men kunne ikke rigtigt få det sagt, Otto stod ved børnenes senge og tårerne løb ned af kinderne på ham. Vi fik listet Johannes op, så han kunne hente bedstefars, men inden kl. 9 var huset fyldt. Åge Skårups karl havde set Otto og så gik det fra mund til mund. Pastor Nepper og hans kone kom cyklende fra Gunderup om formiddagen og den del fra Blenstrup om eftermiddagen, plus alle Flamstedboerne, måske etpar familier undtaget.

Faster Lis havde, betænksom som hun altid var, bagt et par brød og et par lagkager, som hun kom med. Så tog hun fat på børnevask og lignende, så jeg kunne tale med gæsterne. Birgit var såmænd en lille nem en, bare hun fik nok til føden, lavede hun ingen vrøvl og de tre store var gode til at passe sig selv. En begivenhedsrig dag, det var dagen før Kristi Himmelfartsdag, så det var 10 dage til pinse. Gud havde ikke svigtet sit løfte.

V. Afsnit

En ny tid

Alt skulle nu ligesom begynde forfra, det var slet ikke så let at samle stumperne op og fortsætte, og folk var måske ikke rigtig i stand til at forstå det. Otto var slet i så dårlig en tilstand, som man måske kunne have formodet. Han var efter en 3 måneders ophold i den mindre lejr "Dalum" ved Hollands grænse blevet sendt tilbage til Neungamme, og det var på det tidspunkt Grev Bernadotte indledte sine forhandlinger, så Gestapo ikke længere turde tilbageholde Røde Korspakkerne, og de fik en lidt bedre kost end den sædvanlige kålrabisuppe, ligeledes efter et par ugers ophold i Danmark og Sverige havde det hjulpet. I Sverige blev de aflusede og klædt pænt på fra inderst til yderst, svenskerne havde jo ikke været i krig og det var måske deres måde at skabe dem selv lidt "goodwill" i den øvrige verdens øjne. Håret var også så småt begyndte at gro ud efter at have været klippet fuldstændig til bunds.

Det var altså ikke så meget det fysiske på det tidspunkt der havde taget skade, men mere det psykiske og jeg var heller ikke den særlig tålmodige type dengang, jeg ligesom syntes det hele var håbløst at se til ende i sommetider, men det er måske nok den fornemmelse de fleste mødre med en stor børneflokk har haft. Vi havde også stadigvæk stærke restriktioner, det var umådelig svært at få tøj til børnene og så var folk endda meget betænksomme og man blev jo selv opfindsom af hvad det kunne laves ud af brugte ting.

Det tog lang tid for Otto at komme i gang igen, han var blevet utrolig rastløs og gik tit op og ud i marken om natten, jeg blev klar over, der var noget slået i stykker, der aldrig kunne heles, men jeg fandt ud af at der var mange, der havde det som ham. Een ting er jeg glad for og var det også mens Otto var væk, vi havde aldrig brugt at skændes og sige sårende ord til hinanden, vi syntes begge det var for uværdigt for voksne mennesker og ligeledes lade børnene gro op i den atmosfære.

Efter et par år bestemte vi os så til at sælge ejendommen i Flamsted og flytte til Romdrup. Familien var imidlertid blevet forøget med Esther, hun arriverede søndag den 21. Juli 1946 uden større vederværdighed. Hun var utrolig nem som lille, (hvad er der dog sket siden) og sov dagegn lang, hun gik heller ikke alene før hun var 14 måneder. Hun passede sig selv.

Jeg synes selv, jeg havde en flok nogenlunde velafrettede børn og har bevaret mange gode minder om dem. Johannes skulle som den store være et pragteksemplar og jeg var tit alt for hård ved ham og betragtede ham alt for tidligt som stor med ansvar for de

mindre. Han var kun 5½ år da han med de to andre selv kunne gå ud til bedstefars og hente brugspakken nede ved Skårups. Vi havde en lille legevogn, hvor Anders blev placeret og så rullede de af. Jeg husker da han fik sin første cykel, (vi var heldigvis gode venner med en cykelhandler) han var nok omkring 7 år og han cyklede ud til bedstefars, men var væltet på hulvejen og havde slået sig temmelig slemt, han kom grædende hjem og spurgte "tror du jeg dør, mor?" Han overlevede og overkom det meget hurtigt og han var os begge en meget god hjælp. Engang var han blevet luset i skolen, det var hans første skoleår og jeg var helt panikslagen, det smittede jo også af derhjemme, men lærerinden beroligede mig, det var galt alle steder og hun havde såmænd også selv haft nogen. Sæbe og vaskepulver var meget rationeret og forringet. Jeg måtte i gang med tættekammen og spritflasken, Jens Martin kom hurtigt efter Johannes, 18 måneder efter og det var vist ham der tog mest på mine kræfter, jeg havde hoste og let til feber næsten et halvt år efter og jeg var utrolig glemsom, kan jeg huske, men det forsvandt da, jeg mener stadig mine pletter på lungerne stammer fra den tid. Jens Martin var meget urolig om natten, men efterhånden groede han da fra det, han elskede at kravle gennem rendestenen hvis han kunne se sit snit til det og som han så ud, men heldigvis gik han da han var 11 måneder. Jeg kunne meget tidligt stole på ham og han ville da også altid helst gå inde ved mig i huset, han var tidlig til at behandle tal i hovedet, jeg synes altid han kunne regne og jeg kunne roligt lade ham administrere mine rationeringsmærker så snart han kunne læste. Var han urolig som lille, har han nok været den nemmeste da han groede til.

De to store var født i det gamle stuehus, men i 1941 sent på efteråret havde vi bygget et lille nyt stuehus, hvor Anders så verdens lys, onsdag den 23. Januar 1943. Han var helt sorthåret og en god lille een, men hans vilje ville han nu gerne have, han var den der hang mest ved sin far, da han var lille og kunne for det meste få sin vilje der. Det var et slemt slag for et snart to års barn det der hændte, men Leo var enestående og Anders placerede sig ganske naturligt på hans knæ når vi skulle spise. Han var tit syg som mindre, jeg kan huske, han skåret i bylder på knæene to gange da han var 10 måneder, nej, hvor det gjorde ondt på mig, det må også have gjort det på ham. Så klemte jeg hans lillefinger over og da han var måske 8-9 år fik han en finger slået i stykker i bagagebæreren på sin cykel og han var på hospitalet nogle dage. Så fik han astma og måtte cykle ned til doktoren jævnligt for at få sprøjter, en anden gang en slem lungebetændelse, jeg tro det var godt for hans helbred at komme

til Canada i en ung alder. Alt i alt, mine tre drenge kom altid godt ud af det med hinanden og jeg er stolt af dem alle.

Birgit var noget af et kapitel for sig selv, hun gik ene da hun var 9 måneder og har næsten klaret sig selv siden. Hun hang meget ved sin far også, nu var hun jo den første pige og som de da kunne sidde og drikkekaffe sammen da hun var lille, Anders og hende var dem der bedste kunne få deres ideer gennemført; men Anders' vilje var nemmest at bøje, Birgit gav sig aldrig en tomme, men hun var meget pligtopfyldende i skolen og klarede sig altid godt, Otto var altid meget stolt af hende og det holdt sig så længe han levede. Jeg tror hun var og er den af mine børn, der har haft den stærkeste vilje, og jeg tænker det har en del med mit svangerskab at gøre, da jeg ventede hende, ingen skulle se mig give op. Jeg vil ikke sige, hun var særlig interesseret i husgerning, det var mest Jens Martin der hjalp mig. Johannes ville helst hjælpe sin far.

Som jeg før har sagt kom Esther hurtigt efter Birgit, kun 15 måneder senere, så det var en hjælp hun var så nem som lille. Hun var lige begyndt at gå da vi flyttede til Romdrup i november 1947 og så var hun forresten også på benene siden, hun var alle steder både mulige og umulige. Mundrap var hun også den gang, jeg husker den sommer, hun var lige fyldt to år, vi havde været i gang med at tjære tag og der var en lang stige op til tagryggen, vores nabo var kravlet derop for bedre at overskue en ildebrand i nabobyen og pludselig sad Esther ved siden af ham og sagde "hvad kan du se, Harald" Han blev forskrækket, men fik dog hold i hende og nedstigningen begyndte.

Hun var den første af dem der løb sin vej, men det gjorde hun tit og vi fór forvildede rundt efter hende. Jeg vil ikke ligefrem sige skolen var et trækplaster for hende, men hun klarede sig, hun havde en god hukommelse. Til gengæld var hun meget dygtig i huset og var ikke ret gammel før hun kunne klare en rengøring. Jeg husker engang hun havde fødselsdag, det var nok da hun blev 7 år. Hun kom op at skændes med sine gæster og bad dem gå hjem for hun ville have gjort rent efter dem og hun bogstavelig talt fejede dem ud af døren. Jeg vil ikke sige de enedes særlig godt da de var mindre, mine to piger, det blev heldigvis bedre ad åre og de har været mig en god hjælp mens jeg har været ene.

Vi begyndte efterhånden at falde godt til i Romdrup, vi fandt vor plads og venner der. Det var for øvrigt en by med gammeldags synspunkter. Gårdmændene, husmændene og arbejdsfolk for sig, de skulle ikke så gene blandes for meget, vi var vist midt imellem

det hele og fandt nogle meget gode venner og naboer der. Vi havde et sangkor, jeg vavr medlem af og der havde vi mange gode timer. Otto blev naturligt medlem af hjemmeværnet og det optog ham en del. Mor og bedstefar var imidlertid flyttet til Lillevorde, de havde et lille landbrug der og det var dejligt for os. Børnene cyklede mange ture derhen, når de besøgte dem i Flamsted, hed det, de var på ferie, det var jo længere henne. Vi havde stadig Kresten hos os, han var gammel og meget dårligt gående, men han var stadig åndsfrisk og børnene var meget gode imod ham.

I foråret 1952 var jeg igen gravid, jeg var ikke særlig stolt af det, Esther var 6 år nu og jeg var begyndt at have lidt frihed, men efterhånden fik jeg da fortalt det til børnene og de store især glædede sig utroligt, så vi var efterhånden så spændte på den her lillebror der skulle komme til jul. At det skulle være en dreng var vi alle enige om og han kom så lørdag den 20. december 1952. Han vejede knap 10 pund og var også den gang af en godmodig natur, når bare han fik nok at spise. Mor sagde, nu synes jeg i skulle kalde ham Karl Otto efter jer begge to og så lade ham blive den sidste, jeg var jo også efterhånden 38 år gammel.

Karl Otto voksede hurtigt til, jeg mærkede dårlig nok jeg havde ham, de store tog sig altid af ham. Esther var meget jaloux i begyndelsen, hun havde jo været den lille så længe og meget forkælet især af Johannes, men da hun først kom over det, blev hun som en lille mor for Karl Otto. Han gik alene den 20. August, den dag han var 8 måneder gammel og det var lidt af en rekord. Vi havde høstgilde og så løb han tværs over gulvet til mor, han var endda både tyk og stor, men det generede ham åbenbart ikke. Da han var 2 år forsøgte han sig med at køre traktor, han var kravlet op på den go havde løsnet bremsen, så den rullede op i hækken før den kom ud på landevejen og hverken drengen eller traktoren kom noget til, det var en helt anden historie med hækken. Foråret efter Karl Otto var født blev Johannes konfirmeret, det var en stor dag, han var jo den første og vi havde laden ryddet, hvor vi havde fest to gange. Jeg havde flinke naboer og vi hjalp hinanden, kun kogekonen var udefra.

Jens Martin var begyndt på Katedralskolen i Aalborg og det var efterhånden ved at være store børn.

I 1955 døde Kresten, han var kun sengeliggende en månedstid, han manglede kun et halvt år i 90, nøjagtig det samme som hans mor. Samme forår blev Jens Martin konfirmeret, det var fra Budolfi kirke i Aalborg, men hans konfirmation havde vi inde i stuerne, vi havde fået mere plads siden Kresten ikke var mere. Vi havde

altid mange gæster ved sådanne højtidelige lejligheder, vi havde stadig vores gamle venner fra Flamsted samt en stor familie så det blev et stort antal vi regnede sammen. Vi var begge glade for at se folk og følte det ikke som nogen byrde. Vi fandt også meget gode venner der i Romdrup, venskaber der stadig holder og som jeg besøger med glæde hver gang jeg er i Danmark. Af dem i Flamsted er der kun et par stykker tilbage og jeg går stille fra grav til grav på Gunderup kirkegård og lader tankerne gå tilbage til de mange gode minder jeg har fra den tid.

Otto var ikke blevet mindre rastløs med årene og tanken om at rejse til Canada trængte sig altid på hos ham og i 1952 var vi nær ved, men jeg kunne ikke rejse fra Kresten som nu var helt afhængig af os, så papirerne blev puttet i skuffen igen. Vi havde megen uheld i besætningen og mistede et efterår 7 kreaturer fra roeforgiftning. Det blev så drøjt så vi solgt og flyttede til Skårup ved Ravnkilde i foråret 1956.

Johannes havde været på Bælum ungdomsskole og var nu kommet ud i plads og Jens Martin der stadig gik i skole i Aalborg Katedralskole flyttede over til bedstefars i Blenstrup, så det var kun fire hjemme nu.

Det var ældre huse, men der var en del skovkørsel ved siden af som gav lidt ekstra. Det var en komplet anden egn at flytte til, rare og flinke mennesker, men ligesom en del år bagefter i deres være og talemåde sammenlignet med, hvor vi kom fra.

De var dygtige og arbejdsomme og vi fandt det helt interessant at studere en ny egn og andre skikke. Det var en ualmindelige naturskøn egn, jeg synes stadig ikke det findes noget så kønt som Nørlund skov og besøger den altid (ved Johannes' hjælp) hver gang jeg er i Danmark sommer eller Vinter. Jeg tror nok de yngre børn betragter Skårup som deres barndomsegn. Vi fandt også der gode venner og naboer, men de fleste der er også døde og borte, det var mest ældre mennesker på den egn. Otto blev delingsfører i hjemmeværnet og det optog ham meget, jeg fandt ikke rigtig nogen fritidsinteresser og savnede Romdrup meget, det var måske også grunden til at jeg lod mig overtale til at rejse med til Canada, en tanke der aldrig havde forladt Otto i alle de år vi var gift. Børnene var nu efterhånden blevet så gamle, de understøttede hans tankegang, vis mest Anders og Birgit, de betragtede det som et eventyr. Esther var ikke glad for det og Karl Otto forstod ikke, hvad det drejede sig om. De to store ville så følge efter når de hver især var færdige med henholdsvis soldatertjeneste og studentereksamen.

Samme vinter før jul skete det tragiske at min søster Jutta pludselig døde fra mand og otte børn, det var et hårdt salg for alle, den yngste kun få uger gammel, heldigvis var min anden søster Oda og hendes mand i stand til at tage sig af den mindste. Dette i forbindelse med vores afrejse var meget hårdt ved mor og bedstefar og ligeledes Ottos familie, men der var ingen af dem der klynkede og de prøvede at vise os et glad ansigt. Birgit skulle først konfirmeres og vi boede i Lillevorde hos mor og bedstefar den sidste tid. Det var en lang historie med papirer og besøg på ambassaden, men der var ingen forhindringer for at komme afsted, vi blev erklæret raske og jeg måtte til at belave mig, selv om det sved lidt ved hjerterødderne.

Birgits konfirmation var den 5. April og blev holdt hos mor. Vi havde som sædvanlig mange gæster et par dage, men det optog os jo, så det var ikke megen tid til at tænke. Bedstemor i Blenstrup havde fødselsdag den 8. April, 75 år og da to vi afsked med Ottos familie, der var mange mødt op og jeg husker vi til slut sang salmen "Vær du mig nær; nu aften sænker sig" og onkel Bensen, som vi kaldte ham, gav os gode ord med på vejen. Det var en vemodig, men god afsked. Søndag aften den 12. April sagde vi farvel til min familie, mor var som sædvanlig tapper og takkede mig for alle de gode år, vi havde haft hinanden. Marie og Henry var der også, de havde efterhånden fået en lille pige, som vi var gudforældre til, jeg var så glad for, at de var så nær ved dem når vi rejste.

Et afsnit af livet var endt, et andet skulle begynde.....

Siden sidst....

har vi i maj måned 1998 beset Gunderup Kirke under kyndig medvirken af provst Juul. Der var mødt ca. 45 til dette arrangement hvor vi fik set og forklaret betydningen af de enestående kalkmalerier som findes i sideskibet samt hvad der ellers var af kuriositeter, bl. a. altertavlen som kan vendes og lukkes sammen så den er helt forskellig fra hvad vi er vant til at se. Vi vil hermed gerne rette en stor tak til provst Juul for dette.

Vi havde ellers planlagt et udendørs arrangement til sidste del af sommeren, men på grund af det våde og kolde vejr og den deraf følgende sene høst, valgt vi at besøge Godthåb Hammerværk. Det var igen en interessant aften hvor vi fik et godt indblik i

hvordan man tidligere lavede forskellige redskaber ved hjælp af vandkraft. Hammerværket er et museum med en støtteforening, som sørger for vedligeholdelse af maskiner og inventar samt rundvisning og det var virkelig et par gode fortællere.

På arkivet har vi nu anskaffet en fotokopieringsmaskine, som vi allerede har haft meget fornøjelse af. Den kan gengive fotografier ganske godt. Den var bl.a. til stor nytte da arkivet i februar måned havde en stor del af Vaarst-Fjellerad skole på besøg i anledning af deres emneuge i Lokalhistorie. Vi har også anskaffet flere mikkrokort, således at vi nu har folketællinger for hele Fleskum Herred for årene 1787, 1801, 1834 og 1880.

Næste indkøb bliver EDB-udstyr til registrering af vore ting i arkivet. Vi venter i disse dage på at få et helt konkret tilbud fra Guslum-Vognsild Lokalhistoriske forening som har udviklet et program og allieret sig med et EDB-firma. Gudrun og undertegnede har set programmet demonstreret og det er let at betjene - også for folk som ikke er computernørder.

Ved generalforsamlingen i februar blev både formandens beretning og kasserens regnskab godkendt uden kommentarer. Det må vi tage som tegn på at vore medlemmer er tilfredse med den måde vi arbejder på. Gudrun Jensen valgt ind i bestyrelsen i stedet for Ove Sthyr, som ikke ønskede at fortsætte. Karl Korfits Andersen blev suppleant.

Tilbuddet om at vi kan hjælpe folk i gang med slægtsforskning står stadig ved magt, Vi tager gerne imod både billeder og dokumenter, som kan have interesse for eftertiden og vi kopierer, hvis man er ked af at aflevere sine ting.

Vi arbejder intenst på at finde emne til en byvanding eller lignende til efteråret. Gode forslag efterlyses hermed!!!!!!!!!!!!!!

Husk at holde øje med Østhimmerland Folkeblad hvor vore arrangementer bliver annonceret. Til de udenbys medlemmer sender vi et brev, som vi plejer.

På bestyrelsens vegne
Norma Nielsen

Gunderup Sogns Lokalhistoriske Arkiv.

Arkiver har hjemme på adressen:

Gunderup Sogns Lokalhistoriske Arkiv
Gunderup Præstegård
Gunderupvej 1, Gunderup
9260 Gistrup

Arkivets leder:

Norma Nielsen
Vaarstvej 329, Fjellerad
9260 Gistrup

0/0 98 33 33 89

e-mailadresse: norma@post10.tele.dk

Åbningstiderne:

Den 1. onsdag i måneden,
dog ikke i skolernes sommerferie.
Fra kl. 19.00 - 21.00

Lokalhistorisk forening:

Indmeldelse kan ske ved henvendelse til kassereren:

Niels Aage Rasmussen
Polshøjvej 56,
Fjellerad
9260 Gistrup

0/0 98 33 30 56

Hvis man har ønske om at besøge, eller på anden måde vil kontakte arkivet udenfor åbningstid, er man velkommen til at rette henvendelse til en af foreningens bestyrelsesmedlemmer, se adresselisten side 3.